

การสำรวจและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สภาพของชาวเขา

ชาวเขาเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีวิถีทางดำรงชีวิตบางอย่างแตกต่างไปจากคนไทยทั่วไป ชาวเขาพวกนี้อาศัยอยู่กระจัดกระจายในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ ทางภาคเหนือ และภาคอื่น ๆ รวม 20 จังหวัด 81 อำเภอ อยู่บนเขาสูงกวาระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 400 - 1,500 เมตร เป็นเนื้อที่ประมาณ 150,000 ตารางกิโลเมตร โดยเฉพาะทางภาคเหนือ ชาวเขาอาศัยอยู่ตามอาณาบริเวณที่เกิดของต้นน้ำลำธารของแม่น้ำในที่ราบภาคกลาง อาชีพและทัศนคติของชาวเขาเหล่านี้ บางครั้งจำเป็นที่ทางการของประเทศไทยจะต้องเอาใจใส่ช่วยเหลือเป็นพิเศษ

ประชากรของชาวเขา

ชาวเขาที่มีอยู่ในภาคเหนือและภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย มีประมาณ 23 เผ่า¹ แบ่งออกได้เป็นเผ่าใหญ่ ๆ 6 เผ่าคือ แมว เย้า ลีซอ อีกอ มูเซอ และกะเหรี่ยง ชาวเขาในประเทศไทยมีอยู่ประมาณ 500,000 คน จากการสำรวจของคณะกรรมการสหประชาชาติตามอาณาบริเวณที่มีการปลูกฝิ่น ในปี 2508 - 2509 ปรากฏว่าเฉพาะทางภาคเหนือ มีประชากรชาวเขาอยู่ 275,249 คน 48,123 ครอบครัว 2,717 หมู่บ้าน ในจำนวนนี้ เผ่ากะเหรี่ยงมีมากที่สุด คือร้อยละ 44.8 และอีกอน้อยที่สุด คือร้อยละ 2.3 ความหนาแน่นของประชากรชาวเขาเฉลี่ย 2.5 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร

¹ทวีป คำรังสฤษดิ์, "ชาวป่าชาวเขาในประเทศไทย," ปัญหาชาวเขาในประเทศไทย (โรงเรียนเสนาธิการทหาร, กองบัญชาการทหารสูงสุด, พิมพ์ค้ำเนา, 2515), หน้า 1.

ตามหลักทางมนุษยวิทยา สามารถแบ่งชาวเขาได้เป็น 2 พวก คือ

ก. พวกที่มีวัฒนธรรมใกล้เคียงกับจีน หรือพวกตระกูลจีน - ทิเบต (Sino - Tibetan Stock) ไคแกพวก แมว เยา

ข. พวกที่สืบเชื้อสายมาจากทิเบต - พม่า (Burmese-Tibetan Stock) ไคแก มูเซอ ลีซอ อีกอ และกะเหรี่ยง

ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เหล่านี้เพิ่งจะอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเมื่อไม่นานมานี้เอง ยกเว้นกะเหรี่ยง

สภาพความเป็นอยู่ของชาวเขา

เพื่อความสะดวกในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับชาวเขาควรได้ทราบที่มาและสภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ โดยสังเขป ดังนี้

1. เฒ่าแมว² (เรียกตามมติของคณะกรรมการชาวเขา) แมวอพยพมาทางลาว มากกว่าคานันฐานานของประเทศพม่า มีแมว 50,000 คนเศษ ส่วนมากอาศัยอยู่ในเขตจังหวัด เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ตาก ลำปาง น่าน แพร่ อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ เลย ชาวแมวอยู่บนภูเขาที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 4,000 ฟุตขึ้นไป ไคอพยพมากกว่า 60 ปีแล้ว แมวมีมากที่สุดในจังหวัดน่าน

ชาวแมวในประเทศไทยแบ่งออกไปเป็น 3 เผ่าย่อย คือ
แมวขาว แต่งกายมีแถบผ้าขาวติดทาบอยู่ปลายแขนเสื้อ ผู้หญิงสวมกระโปรงสี
ขาว ไม่มีลวดลาย มีมากกว่าแมวดำและแมวลาย

แมวดำ ชอบแต่งกายด้วยชุดสีดำมากกว่าสีอื่น ผู้ชายสวมเสื้อเปิดให้เห็นท้อง
แมวลาย ผู้ชายสวมเสื้อยาวถึงเอว กางเกงสีดำถึงตาตุ่ม ผู้หญิงสวมกระโปรงจีบ
เป็นคอกลีเหลืองสีขาวยาวเล็ก ๆ โปกศีระหะควยผาดลาย บางคนสวมเสื้อลายดอก

² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

แม้ทั้งสามเผ่าพูดภาษาเดียวกัน ภาษาพูดบางคำคล้ายภาษาจีน บางคำผิดกัน
แม้จะรู้ภาษาจีนมากกว่าภาษาอื่น ถัดมาคือภาษาลาว - ไทย ซึ่งแสดงว่าชนเผ่านี้อพยพมา
จากดินแดนจีน มาอยู่ในประเทศลาวก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในประเทศไทย

หน้าที่ของภรรยาชาวแมวนั้น ต้องปรนนิบัติสามีและทำงานทุกชนิด เช่น ตักน้ำ
ตำข้าว ปรุงอาหาร เลี้ยงสัตว์ เก็บพืช ถางหญ้า ทำไร่ กรีดฝิ่น ทอผ้า ผู้ชายจะมีความ
เป็นอยู่อย่างสุขสบาย นั่งบนตั่งจับนำชา สูบของยาน้ำพันควัน สนทนากับแขก ภรรยากลับมา
จากไร่ยังต้องคล้องฝิ่นป้อนสามีให้สูบ ถ้าภรรยาหากินคนเดียวไม่พอ หรือไม่มีบุตรชาย สามี
มีสิทธิ์หาภรรยาเพิ่มได้อีกหลาย ๆ คน จนกว่าจะช่วยกันทำมาหากินพอเลี้ยงดูกัน

2. เผ่ากะเหรี่ยง (ยาง)³ กะเหรี่ยงเข้ามาอยู่ในประเทศไทยประมาณ 300 ปี
เป็นชาวเขาเผ่าที่มีจำนวนมากที่สุด ซึ่งมีประมาณ 12,300 คน อยู่ในจังหวัดต่าง ๆ มี
เชียงใหม่ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และ
มีอยู่ประปรายในจังหวัด แพร่ ลำปาง ลำพูน

กะเหรี่ยงตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 1,500 เมตร พวก
กะเหรี่ยงย้ายที่อยู่เสมอ แยกย้ายไปบริเวณไกล ๆ เช่น ถ้าหัวหน้าบ้านตาย จะย้ายบ้านไป
ห่างจากที่เดิมประมาณ 5 ฟุต

กะเหรี่ยงในประเทศไทยแบ่งเป็น 4 เผ่าย่อย คือ

1. เผ่าสะกอด (ยางเมียง ยางคอย ยางแป้ ยางกะเลอ ยางขาว) กะเหรี่ยง
เผ่านี้ยังมีการแบ่งย่อยออกเป็น 2 พวกคือ

ก. ยางเมียงหรือกะเหรี่ยงที่ราบ ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามป่าหรือที่ราบ

ข. ยางคอยหรือยางแป้หรือยางกะเลอ ตั้งบ้านเรือนอยู่ในป่าลึกหรือเนินเขา

2. เผ่าโป่ว (โหว ยางเหียน) ชอบอยู่ตามพื้นราบ

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4 - 5.

3. เฒ่าวอย (บเว่ แมระ สะเยะ กะเหรียงแดง ยางแดง) อาศัยอยู่ตาม
พรมแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นส่วนมาก

4. เฒ่าทองสู (ทองสู กะเหรียงดำ ทองตู พะโล) ชอบอยู่ปะปนกับพวกไทย
ใหญ่ ไทยเขินตามจังหวัดชายแดน โดยเฉพาะในเขตอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
กะเหรียงนิยมการมีผ้าเขียวเมี่ยงเขียว กะเหรียงไม่ชอบลูกนอกสมรส การตาย
ของกะเหรียงจะมีงานรื่นเริงกัน ทำให้ผู้ชายกับผู้หญิงมีโอกาสมาพบกันในตอนนี้
กะเหรียงเป็นเฒ่าแรกที่รู้จักการอนุรักษ์ขนานและดิน

3. เฒ่าเย้า⁴ (แซ่เย้า เย้ายีน หม่าน) มีอยู่ในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่
แม่ฮ่องสอน น่าน ลำปาง พวกเขาในประเทศไทยมีมากกว่า 12,000 คน 80 หมู่บ้าน
1,300 หลังคาเรือน อยู่บนภูเขาเหนือระดับน้ำทะเล ระหว่าง 3,000 - 4,000 ฟุต บ้าน
ของพวกเขาใหญ่โตกว่าชาวเขาเผ่าอื่น ๆ รูปร่างหน้าตาและวัฒนธรรมคล้ายพวกจีน มีการ
อาบน้ำ ชักเสื่อผืนอยู่เสมอ เป็นชาวเขาที่มีศีลธรรม วัฒนธรรมและการศึกษาคึกว่าชาวเขา
เผ่าอื่น ๆ บางคนส่งบุตรหลานมาเรียนในกรุงเทพมหานคร พวกเขาใช้ภาษาและตัวหนังสือจีน⁵

ผู้หญิงเย้าเมื่อแต่งงานแล้ว มีสภาพพึ่งพิงของสามี งานทุกอย่างเป็นหน้าที่ของ
ภรรยา เช่น การทำไร่ เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงม้า ปรุงอาหาร หาพื้น เลี้ยงเด็ก ฯลฯ
ถือว่าภรรยาเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งของสามี เมื่อสามีตายหญิงต้องอยู่ปรนนิบัติบิดามารดา
ของสามี หากมีชายอื่นมาชอบพอรักใคร่ ก็ต้องสู้ขอต่อบิดามารดาของสามีเดิม มีราคาค่า
ตัวเกือบ 2 เท่าของการแต่งงานครั้งแรก ผู้ชายเย้ามีภรรยาได้ 3 - 4 คน การทะเลาะ
กันระหว่างภรรยาไม่มี เพราะภรรยาไม่ค่อยเชื่อฟังภรรยาหลวง นับถือเหมือนมารดา
บังเกิดเกล้า

⁴ทวีป คำรังสฤษดิ์, เรื่องเดิม, หน้า 3.

⁵ชอบ คชานันท์, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าเย้า (เอกสารอบรมครู
โรงเรียนชาวเขา, ภาคศึกษา 8, พิมพ์คส่าเนา, 2513), หน้า 6.

4. เผ่าลีซอ⁶ (แซ่ลีซอ) คำว่า "แซ่" แปลว่าชาวจีนกลางตามความหมายของภาษาไทยใหญ่ พวกลีซออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเมื่อประมาณ 5 ปีที่แล้ว มีมากในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลีซอมีหลายตระกูล เช่น เปี้ยะผ่า (แปลว่าผึ้ง) หรือ ซิมหัว, ลีอผ่า (ไม้) งวงผ่า (ปลา) วัะเกี้ย (ถวย) เสนจาง เสนมู เสนลอ เสนจอ เสนมี เสนยาง แซงวอง แซงลี แซงเลี้ยว เลาลีหรือลีจา ฯลฯ จำนวนลีซอในประเทศไทยมีมากกว่า 20,222 คน รวม 50 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 15 - 50 หลังคาเรือน รวมอยู่บนภูเขา ซึ่งสูงกว่าระดับน้ำทะเลระหว่าง 4,000 - 5,000 ฟุต

ลีซอเป็นพวกชอบอพยพเร่รอนไปหลายดินแดน และใช้ชีวิตสังคมนับชนหลายชาติหลายเผ่า ภูษาจีนฮ่อ มูเซอ กอ ไทยใหญ่ และภาษาดั้งภาคเหนือของไทยด้วย ผู้หญิงลีซอหิวผมแฉกกลาง เกลามวยไวซางหลัง แล้วโพกผ่าสีดำผืนใหญ่ และนิยมใช้สีดูคนมากกว่าชาวเขาเผ่าอื่น หนุ่มสาวชาวลีซอ ชอบแสดงความรักกัน ณ ครกกระเดื่องท่าชาว กลางลานบ้านหรือบริเวณใกล้ ๆ กัน ความสุขของผู้ชายชาวลีซอผูกไว้เป็นคำโคลงแปลได้ว่า "คิมสุรา คิมน้ำชา รับประทานอาหาร และรวมประเวณี" ทุกคนเกิดมาหาความสุขจากสิ่งเหล่านี้

5. เผ่าอีกอ⁷ (อะชา) ชาวอีกอได้เข้ามาอยู่ตอนเหนือสุดของประเทศไทย เมื่อประมาณ 60 ปีมาแล้ว แต่เป็นจำนวนเล็กน้อย เข้ามามากันมากในระยะ 20 ปีนี้ มีประมาณ 30,000 คน 90 หมู่บ้าน ๆ ละ 30 - 80 หลังคาเรือน

ชาวอีก้อมีอยู่ในเขตจังหวัดเชียงราย การแต่งกาย ผู้ชายไว้ผมจุกเดี่ยวตรงกลางศีรษะ โพกผ่า สวมเสื้อกางเกงสีดำแบบจีน ผู้ชายมีภรรยาหลายคนไม่ได้ ด้เรือนไม่ชอบ ชาวอีกอมีหลายตระกูล เช่น ตระกูล อามอ อาเชอ มูรี ลีจอ มาเยอ ซิมอ นารี อามี มาเว ฯลฯ พวกที่อยู่ในไทยเป็นตระกูลมูรีกับมาเยอ

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2 - 3.

สุนัขคำเป็นอาหารโปรดของชาวออค นิยมใช้ตอนรับผู้มีเกียรติที่ไปเยี่ยมเยียน
กลางลานดินในหมู่บ้าน เรียกว่าลานสาวกอก ใช้เป็นที่เต้นรำ และหนุ่มสาวกอดครักสัมผัส
ฝากรักกัน เมื่อคู่ใดถูกใจกันก็จูงมือกันไปชมสวรรค์กลางพื้นดินหรือบนขอนไม้ ตามบริเวณนั้น
ได้ เขาถือว่าเกิดมาโตเป็นสาวแล้ว จึงแสวงหาความสุขกับชายหนุ่มเสียก่อนแล้วจึงค่อย
แต่งงาน

6. เผ่ามูเซอ⁸ (ลาฮู่) ภาษาไทยใหญ่แปลว่า พรานป่า อยู่ในประเทศไทย
ประมาณ 16,000 คนเศษ ในเขตจังหวัดเชียงราย ลำปาง เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก
ชาวมูเซอตั้งบ้านเรือนอยู่บนภูเขาที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลระหว่าง 3,000 - 4,000 ฟุต
ชายและหญิงมูเซอ มีสิทธิฐานะและการทำงานเท่าเทียมกัน ถือคติว่าเมื่อมีท้องฟ้า
เขียว แผ่นดินเขียว ก็ต้องมีตัวเขียวเมียเขียว ชาวมูเซอชอบการเต้นรำมาก ชอบเต้นรำ
เป็นหมู่ ๆ พร้อมเพรียงกัน

ชาวมูเซอแบ่งออกเป็น 4 เผ่าย่อย คือ

6.1 มูเซอแดง (ยี่-ยา-ลาลามา) ความหมายของคำนี้มาจากเสื้อผ้าของ
ผู้หญิงซึ่งชอบขลิบควยผ้าสีแดง กว้างขนาดฝ่ามือบนเสื้อสีค่านั่นเอง ตั้งบ้านเรือนอยู่สูงกว่า
ระดับน้ำทะเล ระหว่าง 3,000 - 4,000 ฟุต ชาวมูเซอไม่ชอบหิวลม อาน้ำ ชำนาญใน
การล่าสัตว์มาก สามารถล่าสัตว์ใหญ่ ๆ ควยหนาไม้ หัวหนาหมู่บ้านเรียก "ละกอ" กับ
"ปุ้จอง" ปุ้จองมีหน้าที่ทางศาสนา มีอิทธิพลเหนือหัวหน้า บางหมู่บ้านหัวหน้ากับปุ้จองเป็น
คน ๆ เดียวกัน ชอบสูบฝิ่น

6.2 มูเซอคำ (ลาฮูนา) ชอบแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำมากกว่าสี
อื่น ในปีหนึ่งจะมีพิธีอาน้ำเพียงครั้งเดียว มีการเลี้ยงอาหารและเต้นรำฉลอง พวกนี้ไม่ชอบ
สูบฝิ่น

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

6.3 มูเซอภัย (ลาฮูตี, ลาฮูหลวง) ชอบสะพายดาบหรือเห็นมีคัสันประจำ มีความชำนาญในการใช้ดาบมาก บ้านเรือนสร้างแข็งแรงกว่ามูเซออื่น มีการแต่งกายสองแบบ แบบหนึ่งแต่งกายคล้ายมูเซอแดง อีกแบบหนึ่งแต่งกายคล้ายเผ่าลีซอ มูเซอภัยมีจำนวนน้อยกว่ามูเซออื่น

6.4 มูเซอเซเล (ลาฮูนาเมี้ยว) การแต่งกาย ภาษาพูด คล้ายมูเซอคำผู้ชายมีภรรยาหลายคนได้

วัฒนธรรมและประเพณีของชาวเขา

ชาวเขาทุกเผ่ามีความยึดมั่นเป็นอันเดียวกันในหมู่ชนรวมเผ่า เห็นได้ชัดในรูปของเครื่องแต่งกาย ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ชาวเขาเหล่านี้จะรักษาลักษณะประจำเผ่าของตนไม่เปลี่ยนแปลง และจะแต่งงานภายในเผ่าเดียวกันเท่านั้น ไม่มีการแต่งงานข้ามเผ่า ยกเว้นมูเซอ ลีซอ อีกอ เพราะอยู่ในตระกูล พมา-ธิเบตด้วยกัน แต่ภักพน้อยมาก ชาวเขานิยมแต่งงานแบบ Polygamy (ผู้เดียวเมียเดียว) ระบบครอบครัว มี 2 แบบ

1. แบบ Nucleus Family คือ ในบ้านเดียวกันมีสามี ภรรยา และบุตร ซึ่งมูเซอนิยมแบบนี้

2. แบบ Extended Family คือในบ้านเดียวกันมี พ่อ แม่ บุตร ที่ยังไม่แต่งงาน และพวกบุตรชายที่แต่งงานแล้ว ซึ่งพวกแม่และเขานิยมแบบนี้

ชาวเขาโดยทั่วไปนับถือผี (Animism) บางหมู่บ้านมีหมอผี ถึง 10 คน หมอผีเหล่านี้สืบทอดกันมาทางมรดก แต่ต้องมีความสามารถติดต่อกับสิ่งลี้ลับได้ หมอนี้มีฐานะทางสังคมสูงในหมู่บ้านของชาวเขา มีหน้าที่ในการเซ่นไหว้ผี ทำพิธีกรรมต่าง ๆ หมอผีมีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย

นอกจากชาวเขาจะนับถือผีแล้ว ในระยะหลังศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ได้เข้าไปมีบทบาทและมีอิทธิพลต่อชาวเขามากขึ้น ในทางศาสนาพุทธนั้น พระภิกษุสงฆ์ไทยได้ขึ้นไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา แก่ชาวเขา ซึ่งเรียกว่า "พระธรรมจาริก" โดยมีวีธีดำเนินงาน ดังนี้

ทุกปีประมาณเดือนธันวาคม เจ้าคณะอำเภอ และจังหวัดจะคัดเลือกพระภิกษุที่
สมัครใจเสียสละ ขึ้นไปเผยแพรพระพุทธศาสนาแก่ชาวเขาตามหมู่บ้านที่ศาสนาพุทธและศาสนา
อื่นยังเข้าไปไม่ถึง พระภิกษุเหล่านี้เป็นคนไทยพื้นราบ จะขึ้นไปปฏิบัติงาน 4 เดือนบาง
1 ปีบ้าง นอกจากนี้ยังมีพระภิกษุสามเณรที่เป็นชาวเขา ซึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนมาแล้วไม่
น้อยกว่า 1 ปี เขารวมเป็นคณะพระธรรมจาริก ออกไปปฏิบัติงานตามเฝ้าของตน รวมไปถึง
กับพระธรรมจาริกควย

หากมีชาวเขาเลื่อมใสต้องการจะบวชในพระศาสนา ทางพระธรรมจาริกก็บวชให้
โดยผู้ที่บวชต้องมีคุณสมบัติดังนี้⁹

1. ต้องอ่านออกเขียนได้
2. ต้องบวชไม่น้อยกว่า 1 พรรษา
3. มีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี และไม่เกิน 35 ปี

ภิกษุสามเณรชาวเขาที่บวชแล้ว จะถูกส่งไปรับการศึกษาเล่าเรียนที่ศูนย์ฝึกอบรม
พระพุทธศาสนาแก่ภิกษุสามเณรชาวเขาที่วัดศรีโสภา เชียงคาน สุเทพ จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนศาสนาคริสต์นั้น เจมส์ แมคคาธี¹⁰ กล่าวว่า ในปี ค.ศ. 1897 แมคคิลวารี
ซึ่งเป็นหมอสอนศาสนาในหมู่บ้านเชอ ไกลอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงรายได้จาริกไป
เผยแพรศาสนาที่อำเภอแม่จัน และที่อื่น ๆ อีก นี่คือนจุดเริ่มต้นของการเผยแพรศาสนาคริสต์
แก่ชาวเขาในประเทศไทย

ชาวเขาที่นับถือศาสนาคริสต์โดยเฉลี่ยแล้วมีไม่มากนัก ในประเทศไทยมีเฝ้าอีก
นับถือศาสนาคริสต์ประมาณ 10 ครอบครัวเท่านั้น¹¹ ชาวเขาที่นับถือศาสนาคริสต์มากที่สุด

⁹ประสิทธิ์ ติศวัณ, คู่มือการปฏิบัติงานสำหรับเจ้าหน้าที่หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์
ชาวเขาเคลื่อนที่ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย (พิมพ์ค้ำเนา), หน้า 14-15.

¹⁰เจมส์ แมคคาธี, อ้างจาก พูนิจ พิษย์กัลป์, "ประวัติชนเผ่ามูเซอในประเทศไทย,"
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชนเผ่ามูเซอ (พิมพ์ค้ำเนา), หน้า 9.

¹¹ชอบ คชานันท์, อ็อก (ศูนย์วิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์, พิมพ์ค้ำเนา),
หน้า 7.

กว่าเด้ออื่น ไค่แกกะเหวียงสะกอ ซึ่งปีเตอร์ฮินตัน¹² ไค่อาจหลักฐานของพม่าว่าใน ค.ศ. 1931 กะเหวียงสะกอนับถือศาสนาคริสต์รอยละ 25 ส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ คั้งนั้นจึงเห็นว่าในปัจจุบันนี้กะเหวียงนับถือศาสนาพุทธและคริสต์มาก แต่ถึงกระนั้น การนับถือผีของเขากยังมีอยู่

สภาพเศรษฐกิจของชาวเขา

เดอแม่ว¹³

แม่วเป็นชาวเขาที่มีรายไค่สูงสุค ไค่เฉลี่ยแล้วแม่วจะมีรายไค่ประมาณปีละ 3,000 - 3,500 บาทตลอดครอญคร้ว แม่วสวนใหญ่จะประกอบอาชีพในทางเพาะปลูก เช่น ข้าว และปลูกพืชอื่น ๆ มี มัน น้ำเต้า ข้าวโพด พริก หัวผักกาด ปอ คราม ยาสูบและฝิ่น

กะเหวียง¹⁴

กะเหวียงมีอาชีพในทางปลูกข้าว ทำนาคำ แต่พวกกอยูนญเขาทำไร่เลื่อนลอย แต่ละครอญคร้วในหมู่บ้านจะมีไร้อ่าว คิคเฉลี่ยแล้ว 2 ไร่ มีพื้นที่ไม่มีที่คินอยู่ประมาณ 33-35 เออร์เซนต ที่จะต้องช่วยเหลือเก็บเกี่ยว เพื่อแลกเปลี่ยนข้าว พวกกะเหวียงสะกอที่อยู่หุบเขาสูงมักจะเป็นผู้ที่คินเองและปลูกพืชผักต่าง ๆ ซึ่งจะมีประมาณ 60% การคำนวณผลผลิตจากไร่เลื่อนลอย มีความยากลำบาก ทั้งนี้ เนื่องจากต้นพืชอาจเจริญเติบโตอยู่เพียงบางส่วนของไร่ และไม่ได้ผลเต็มที่ การบริโภคโดยเฉลี่ยในหนึ่งปีของคร้วเรือนไข่อ่าวเปลือก 1,234 ก.ก. กะเหวียงบางครอญคร้วจะไข่อ่าวปนกับข้าวโพดรับประทาน แต่กใช้ในกรณีที่คับขันหรือคอกอยากจริง ๆ

¹²ปีเตอร์ ฮินตัน, กะเหวียงโปในภาคเหนือของประเทศไทย (พิมพ์คัสสำเนา), หน้า 15.

¹³ภคคิ ชมภูมิ่ง, ชาวเขาเดอแม่วในประเทศไทย (คักจากวิทยานิพนธ์ เรื่อง สดามันผู้นำและการปกครองตัวเองของชาวเขาเดอแม่ว), หน้า 8.

¹⁴ปีเตอร์ ฮินตัน, เรื่องเกิม, หน้า 13.

อีกอ¹⁵

อาชีพสำคัญของพวกอีกอ คือการเพาะปลูกแบบไร่เลื่อนลอย การล่าสัตว์ไม่ได้ทำกันเป็นอาชีพสำคัญอย่างชาวมูเซอ พืชที่ปลูกมี ข้าว ข้าวฟ่าง ข้าวเค็ย อ้อย พริก ฝัก ถั่ว แตง และกล้วย กล้วยส่วนมากปลูกในส่วนนอกบ้าน ส่วนครัวทำกันน้อย นอกจากนี้พวกอีกอยังปลูกยาสูบ ชา และฝ้าย พวกอีกอมีการแลกเปลี่ยนข้าว ฝ้าย และแรงงาน เช่น การทำไร่หอยางงาย ๆ และการรักษาพยาบาลระหว่างหมู่บ้าน รายได้ประจำปีของพวกอีกอประมาณ 1,400 บาทต่อปี

มูเซอ¹⁶

มูเซอมีชีวิตผูกพันอยู่กับเกษตรกรรมตลอดปี ฐานะทางเศรษฐกิจไม่มั่นคง มูเซอทำอะไรเลื่อนลอย และปลูกฝิ่น มูเซอชอบทำการเพาะปลูกตามไหล่เขาสูงชัน ส่วนประกอบทางเศรษฐกิจอย่างอื่นก็มีบ้างไม่มากนัก อาทิ เช่น การเลี้ยงสัตว์ การล่าสัตว์ และการสะสมของป่า

ลีซอ¹⁷

อาชีพชาวเขาเผ่าลีซอปลูกพืชหลัก 3 ชนิด คือ ข้าว ข้าวโพด และฝิ่น นอกจากนี้ก็มีผักกาด เผือก มันฝรั่ง มะเขือเทศ พริก ถั่วเหลือง บางหมู่บ้านปลูกชาและต้นทอดวย การปลูกข้าวมักจะปลูกในพื้นที่ที่กว้างขวางพงใหม่ ปลูกซ้ำที่เดิมประมาณ 2 - 3 ปี แล้วก็ทิ้งย้ายไปบุกเบิกที่ดินแห่งใหม่ การปลูกข้าวปลูกในเดือนพฤษภาคม เก็บเกี่ยวต้นเดือน

¹⁵ชอบ คชานันท์, เรื่องเดิม, หน้า 3.

¹⁶พินิจ พิชัยกัลป์, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาเผ่ามูเซอ (พิมพ์ครั้งที่สาม), หน้า 24.

¹⁷ประเสริฐ ชัยพิภุสิต, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าลีซอ (พิมพ์ครั้งที่สาม), หน้า 11.

ชั้นวาคม ข้าวโศกปลุกต้นเดือนเมษายน และเก็บผลในเดือนสิงหาคม การปลูกต้น เริ่ม
หวานในเดือนกันยายน และเก็บในเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม ลือชอเป็นพวกที่มีความ
ขยันขันแข็ง ฐานะความเป็นอยู่ไม่ยากจนเกินไปนัก ทุกครอบครัวมีพอใช้พอกิน

เข้า¹⁸

เขาเป็นชาวไร่ที่ขยันขันแข็ง จึงทำให้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เขาทำการเกษตร
แบบไร่เลื่อนลอย ทำการเพาะปลูกแบบโค่นป่า ปลูกข้าวไร่ นับว่าเป็นการทำลายทรัพยากร
ธรรมชาติ อันมีผลทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาล หรือเกิดน้ำหลากเพราะไม่มีอะไรกักกัน อันจะ
ทำลายทรัพย์สิน ที่ผลของชาวพื้นราบได้ สมัยก่อนการค้าขายเดินทำกันอย่างกว้างขวาง
เขาย่างคนรวยมาก แต่ปัจจุบันรายได้ของชาวเขาเผาเขาคงต่ำมาก เพราะรัฐบาลห้าม
การสูบและขายฝิ่น

สรุปสภาพทางเศรษฐกิจของชาวเขาโดยทั่วไป

เป็นระบอบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง (Self Suffecient) กล่าวคือชาวเขา
จะปลูก ข้าว ข้าวโพด ถั่ว และเลี้ยงไก่ หมู และวัว เพื่อบริโภคในครัวเรือน ฝิ่นเป็นพืช
ที่ทำรายได้เป็นเงินสดให้แก่ชาวเขามากที่สุด การทำการเพาะปลูกแบบโค่นไม้ ทำลายป่า
หรือทำไร่เลื่อนลอย เป็นผลเสียหายในทางคานเศรษฐกิจโดยรวมเป็นอย่างมาก เพราะ
เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาล และทำให้เกิดน้ำหลากได้
เพราะไม่มีสิ่งกีดขวาง สรุปแล้วชาวเขาส่วนใหญ่มีรายได้น้อย มีการอพยพและเคลื่อนย้าย
อยู่มอย ๆ อันเป็นผลกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติ

ปัญหาของชาวเขาต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ

1. ปัญหาการทำลายป่า เนื่องจากชาวเขาทำไร่เลื่อนลอย เนื้อที่ป่าและต้นน้ำ

¹⁸ ขอบ คชานันต์, เรื่องเดิม, หน้า 7.

ลำธารทางภาคเหนือถูกทำลายปีละ 100,000 - 200,000 ไร่ แบบโค่นแล้วเผา เพื่อทำ
ที่อยู่อาศัย ปลูกฝิ่น ข้าว ข้าวโพด พริก ถั่ว ผัก เพื่อใช้ในการบริโภค เลี้ยงสัตว์ ฝิ่นนั้นทำ
ให้ชาวเขารายได้ดีที่สุดประมาณ 3,200 บาท 3,600 บาทต่อปี

2. ปัญหาทางคานสังคม ชาวเขามีความรู้สึกในความแตกต่างทางสังคม รู้สึก
เปรียบเทียบ และมีความไม่แน่ใจว่าเป็นพลเมืองของชาติใด ชาวเขาถือตนว่าไม่มีสัญชาติ
ทั้ง ๆ ที่เกิดและพำนักอยู่ในประเทศไทย ไม่คอยห่วงแทนพื้นแผ่นดินไทยที่ตนอาศัยอยู่ ไม่
มีที่ยึดเหนี่ยวในสถาบันที่ตนรักและห่วงแทน ซึ่งเป็นการง่ายที่จะเป็นเป้าหมายของการดำเนิน
การของคอมมิวนิสต์

ชาวเขาบางเผ่ามีสังคมกึ่งเร่รอน เช่น มูเซอ กะเหรี่ยง เนื่องจากการทำไร่
เลื่อนลอย ทำให้ต้องย้ายที่พำนักบ่อย ๆ นอกจากนั้นสาเหตุอื่นก็มีผลให้โยกย้ายได้เหมือน
กัน เช่น เหตุผลทางศาสนา และความเชื่ออื่น ๆ¹⁹

นอกจากนี้ยังมีชาวเขาพวกแม้ว ที่อยู่ต่างหมู่บ้านกัน จะมีความสัมพันธ์ติดต่อกันเป็น
ประจำต่างต้องไปมาหาสู่กันแทบทุกปี จากการติดต่อบนนี้ทำให้มีการลักลอบข้ามแดนไปมา
กันอยู่เป็นประจำ การตรวจตราของเจ้าหน้าที่ทำได้ยาก เพราะทะเลาะเบาะแว้งของแม้วพวก
นี้ไม่ได้ทำทั่วกันทุกหมู่บ้าน²⁰

นอกจากนั้น พวกแม้วชอบฟังวิทยุกระจายเสียง ซึ่งกระจายเสียงเป็นภาษาแม้ว
จึงอาจตกเป็นเครื่องมือของการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ เพราะพวกนี้โดย
เฉพะอย่างยิ่งพวกแม้วมีเครื่องรับวิทยุฟังข่าวซึ่งกระจายเสียงเป็นภาษาแม้วจากฝ่าย
กระบวนการประเทศลาวทุกวัน และรับฟังเป็นภาษาแม้วของฝ่ายแดง ชักชวนให้เขาออก
นอกประเทศไปฝึกอาวุธ และโฆษณาชวนเชื่ออยู่เนื่อง ๆ²¹

¹⁹ พินิจ พิษยกุลป์, เรื่องเดิม, หน้า 13.

²⁰ นุศิษฐ์ จินคาศรี, "ประวัติความเป็นมาของแม้วบ้านแม่ใจ," ฉบับที่ 1 วันที่
17 ตุลาคม 2509 (เอกสารอัครสำเนา), หน้า 25 - 26.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2 - 3.

การที่ชาวเขายูบนเขาสูง ๆ การติดต่อไม่สะดวก ย่อมยากในการที่จะทำให้ชาวเขากลายเป็นคนไทย เพราะเจ้าหน้าที่บ้านเมืองและองค์การสาธารณะต่าง ๆ ดูแลช่วยเหลือไปไม่ถึง ครั้นจะให้ชาวเขาเหล่านั้นอพยพลงมาพื้นราบ ก็จะก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความปลอดภัยทางชายแดน ที่เมื่อฝ่ายเราได้นำชาวเขามาอยู่ ณ ที่ราบเสียแล้ว ชาวเขาเผ่าอื่น หรือชาวเขานอกประเทศก็จะอพยพเข้ามาแทนที่ ทำให้เกิดปัญหาที่แก้ไม่ตก²²

3. ปัญหาด้านการเมือง

จากหนังสือเอกสารต่าง ๆ ปัญหาด้านการเมืองจะกล่าวไว้ไม่ละเอียดเท่าที่ควร แต่พอที่จะแยกออกเป็น 2 ประการ คือประการที่หนึ่งปัญหาในการปกครองตนเอง ประการที่สอง ปัญหาในการที่เจ้าหน้าที่ของราชการปกครอง เพื่อให้เข้าใจได้แจ่มแจ้ง จึงขอกล่าวการปกครองของแต่ละเผ่าดังนี้

มูเซอ²³ ชุมชนเขามูเซอบางแห่งโดยยอมรับหัวหน้าอาวุโสของชุมชนเป็นบุคคลสำคัญกว่าหัวหน้าที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจากรัฐบาลไทย แต่โดยความเป็นจริงแล้วชนมูเซอมิได้สนใจกับความแตกต่างในเรื่องระบบทั้งสองนี้นัก เพราะชีวิตประจำวันของพวกเขาอยู่ในความรับผิดชอบของหัวหน้าหมู่บ้านของตนเอง หัวหน้าหมู่บ้านบางคนได้รับการยอมรับว่ามีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นมาก

แม้ว²⁴ อำนาจในการปกครองในชุมชนแม้วนั้นมีที่มาจากอย่างน้อย 4 ทางด้วยกันคือ อำนาจตามกฎหมาย (หัวหน้าหมู่บ้านได้รับสารตราตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน) ทางหนึ่ง ตามจารีตประเพณีทางหนึ่ง จากการประชุมหมู่บ้านทางหนึ่ง และจากความคิดเห็นของพวกเขาอาวุโสซึ่งทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของหัวหน้าหมู่บ้าน ตามปกติแล้วหัวหน้าหมู่บ้าน

²²ทวีป คำรงค์สัตย์, เรื่องเดิม, หน้า 8.

²³พินิจ พิษยกุลป์, เรื่องเดิม, หน้า 17.

²⁴นุศิษฐ์ จินตาศรี, เรื่องเดิม, หน้า 35 - 42.

จะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามอีกทางหนึ่ง ผู้ใช้อำนาจปกครอง ผู้ที่ใช้อำนาจในการปกครอง
ใดแกว่งชนชาวแมว โดยให้หัวหน้าหมู่บ้านเป็นผู้ใช้อำนาจแทน การดำเนินงานของหัวหน้า
หมู่บ้านจะต้องเป็นไปตามภายในกรอบของจารีตประเพณีและความคิดเห็นของที่ประชุมหมู่บ้าน
จะทำตามอำเภอใจตัวเองไม่ได้ การรักษาความสงบเรียบร้อย หัวหน้าหมู่บ้านจะเรียกประชุม
ชายฉกรรจ์ให้ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย ชายแมวทุกคนจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของ
หัวหน้า โดยปกติแมวไม่นิยมไปแจ้งกับเจ้าหน้าที่ตำรวจหรืออำเภอ เว้นแต่ในกรณีที่มีการ
ฆาตกรรมเกิดขึ้นเท่านั้น ในการรักษาความยุติธรรม ชาวแมวจะพยายามตกลงกันเองก่อน
ถ้าตกลงไม่ได้จึงจะไปพึ่งต่อทางราชการต่อไป

จากเอกสารของนายอนุศิษฐ์ จินดาศรี²⁵ ได้บรรยายลักษณะชาวเขาเผ่าแมวไว้
ว่า ชาวเขาเผ่าแมวรักความเป็นอิสระ เป็นชาวเขาเผ่าที่ค่าของเงินสูงกว่าน้ำใจ มีความ
ทะเยอทะยานสูง และภูมิใจที่ฉลาดกว่าเผ่าอื่น

เข่า²⁶ ชาวเขาเผ่าเข่าไม่มีหัวหน้าเผ่าหรือหัวหน้าใหญ่ที่มีอำนาจปกครองไปทุก
หมู่บ้าน คงมีแต่หัวหน้าที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน หรือบางราย
อาจเป็นกำนัน ไม่มีกฎเกณฑ์ในการเลือกหัวหน้า พวกเขาานิยมนับถือความเป็นผู้นำของ
ตระกูล หรือแซ่บางแซ่ หัวหน้าหมู่บ้านนอกจากติดต่อกับทางราชการของไทยแล้ว ยังได้รับ
ความไว้วางใจให้ตัดสินข้อพิพาทต่าง ๆ และได้รับเชิญไปในพิธีแต่งงานและการเลี้ยงใน
พิธีต่าง ๆ ด้วย นอกจากมีหัวหน้าดังกล่าวแล้ว ยังมีหมอผีซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนาของ
พวกเขาทุกอย่างตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และยังมีผู้อาวุโสอีกคนที่ช่วยกันปกครองชาวเขา
เผ่าเข่า คนในสังคมเข่าที่มีอายุจะได้รับความนับถือและสามารถวางลาวคนมีอายุน้อยได้
หากใครโตเถียงกว่าเป็นคนไม่ดี

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

²⁶ ชอบ ศพานันท์, เรื่องเดิม, หน้า 5.

อีก²⁷ ปกติแล้วหมู่บ้านอีกก็มีผู้ใหญ่บ้าน 2 คนคือ หัวหน้าใหญ่และหัวหน้ารอง เมื่อมีการทะเลาะวิวาทกัน บรรดาผู้อาวุโสในหมู่บ้านจะให้คำแนะนำ ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเลือกโดยผู้อาวุโสในหมู่บ้านมักจะชำระข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยประนีประนอม การชดเชยค่าเสียหายระหว่างคู่ความใช้กันแพร่หลายในบางกรณี อย่างไรก็ตามชาวเขาเผ่าอีกที่มีความรู้หรือเคยศึกษาคอและพูดภาษาชาวพื้นราบได้ สามารถมีอิทธิพลในพวกตนได้มาก

ข้อ²⁸ การปกครองไม่มีหัวหน้าเผ่า ไม่มีหัวหน้าหมู่บ้าน มีชนบทนิยม ประเพณีเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม แต่ไม่มีผู้ใช้อำนาจในการปกครอง สมาชิกในหมู่บ้านทุกคนมีสิทธิและหน้าที่ในการปกครองตนเอง ไม่ขึ้นกับใคร แม้ในหมู่บ้านบางแห่งจะมีผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ชายผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นทางการ แต่ดูเหมือนบุคคลเหล่านี้ไม่มีอำนาจสิทธิเด็ดขาดอย่างใดเลย ลักษณะการปกครองเป็นการเคารพนับถือผู้อาวุโสในหมู่บ้าน แต่เขาจะเชื่อฟังและปฏิบัติตามหรือไม่นั้น เป็นเรื่องความคิดและการพิจารณาของแต่ละบุคคล กล่าวได้ว่า ประชาชนข้อเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในสังคมของตน อย่างไรก็ตามก็ข้อไม่กล้าทำสิ่งใดอันขัดแย้งกับความปรารถนาของผู้อื่นในสังคม เขาจะต้องได้รับอนุญาตจากสมาชิกในชุมชนเสมอ ที่ทำให้ชาวเขาเผ่านี้อยู่ได้ เพราะมีความสัมพันธ์กันความเป็นญาติพี่น้อง มีสกุลหรือเชื้อสายเดียวกัน มีสิ่งแวดลอม อาชีพ และชนบทนิยมเหมือนกัน การตัดสินใจ ถ้าพิพาทตกลงกันไม่ได้ ผู้อาวุโสเป็นผู้ตัดสิน ถ้าตกลงกันไม่ได้ก็จะออกไปถึงผู้ใหญ่หรือกำนันที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลตัดสิน แต่โดยมากจะตกลงกันโดยก่อน

กะเหรี่ยง²⁹ การปกครอง มีผู้เป็นหัวหน้าทางพิธีกรรมซึ่งได้ตำแหน่งมาโดยการสืบทอดตามสายฝ่ายบิดา นอกจากนี้เขายังเป็นหัวหน้าผู้มีอำนาจในกิจการทางโลกและเป็นที่ยิ่งสุดท้ายของผู้อื่นในอันที่จะใช้อำนาจของเขาเพื่อปฏิเสธการขออนุญาตและเนรเทศบุคคล

²⁷ ขอบ คชานันท์, เรื่องเดิม, หน้า 6 - 7.

²⁸ ประเสริฐ ชัยพิภุสิต, เรื่องเดิม, หน้า 14.

²⁹ ปิเตอร์ ฮินตัน, เรื่องเดิม, หน้า 17 - 19.

อันธพาล ถึงแม้ว่าความเห็นของเขามีน้ำหนักกว่าคนส่วนใหญ่ แต่เขามักจะยอมฟังการตัดสินของเสียงส่วนมาก กิจการที่สำคัญทั้งหมดที่เกี่ยวกับหมู่บ้านจะได้รับการอภิปรายกันในระหว่างกลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันอย่างหลวม ๆ ประเภทหนึ่ง ซึ่งรู้จักกันในฐานะผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้าน การประชุมกันเพื่อหารือหรือรวมมือกันทั้งหมู่บ้านมีน้อยครั้ง ชาวกะเหรี่ยงไม่ต้องการต่อสู้เพื่อป้องกันเขตแดนและไม่เคยมีการทะเลาะขุ่นองเลื้อดกัน เพราะมีข้อกำหนดที่เข้มงวดทางด้านศาสนาเกี่ยวกับการกระทำที่รุนแรง ครอบครัวที่ไม่พอใจการจัดการหมู่บ้าน อาจจะย้ายไปอยู่ในหมู่บ้านอื่นหรือไม่ก็รวมกลุ่มตั้งเป็นหมู่บ้านขึ้นใหม่ อย่างไรก็ตามหัวหน้าหมู่บ้านในปัจจุบันนี้ ส่วนมากได้รับการแต่งตั้งโดยกำนันหรือนายอำเภอ และเท่าที่สังเกตพวกกะเหรี่ยงส่วนมากมักจะกลัวเจ้าหน้าที่ตำรวจ

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า การปกครองของชาวเขาบางเผ่าโดยมีหัวหน้าเป็นเจ้าหน้าที่ของทางราชการนั้น เขาไม่ยอมรับ ประกอบกับบางเผ่ามีจิตใจโอนเอียงที่จะรับการช่วยเหลือโดยง่าย ซาคความรับผิดชอบ จึงเป็นการล่อแหลมต่อฝ่ายตรงข้ามที่จะดำเนินการโฆษณาชวนเชื่อได้ง่าย ยังมีอีกหลายเผ่าที่นับถือหัวหน้าหมู่บ้าน หรือจารีตประเพณีของตัวเองอย่างเคร่งครัด ถ้าเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่นไม่รับเอาใจใส่ และดำเนินวิธีการเข้าถึงจิตใจชาวเขาอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว การกระทำจะขัดกับความรู้สึกของชาวเขา ทำให้ชาวเขาเห็นว่าเขาไม่มีทางเลือกอื่นใด นอกจากจับอาวุธขึ้นต่อสู้ขัดขวาง ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับฝ่ายตรงกันข้าม ดังที่ พ.ต.อ.ทวีป คำรังสัจย์³⁰ กล่าวไว้ในหนังสือปัญหาชาวเขาในประเทศไทยไว้ว่า เมื่อมีใครไปกระทำขัดกับความรู้สึกของชาวเขา ทำให้เขาไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากจับอาวุธขึ้นต่อสู้ขัดขวางเท่านั้น ซึ่งเป็นวิธีเดียวที่เขารู้จัก แล้วเหตุการณ์แรงก็จะตามมา อันเป็นประโยชน์แก่การแทรกซึมทำลายของคอมมิวนิสต์เป็นอย่างยิ่ง เพราะได้รอคอยโอกาสเช่นนี้อยู่แล้ว

³⁰ทวีป คำรังสัจย์, เรื่องเดิม, หน้า 3.

ด้วยเหตุดังกล่าวรัฐบาลจึงมีนโยบายเปลี่ยนทัศนคติของชาวเขา ด้วยวิธีการต่อไปนี้³¹

1. ทำความเข้าใจให้ความคุ้มครอง และช่วยเหลือในการพัฒนาทั้งบุคคลและหมู่บ้าน
2. ยอมรับสิทธิความเป็นไทยของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ โดยหยิบยื่นสิทธินั้น ๆ ตาม

ความสำคัญ

3. สร้างศรัทธาให้ชาวเขาเห็นว่า เจ้าหน้าที่รัฐบาลเป็นผู้ดูแลความทุกข์สุข เห็นอกเห็นใจ ช่วยเขา ไม่ข่มเหงรังแก ตลอดจนให้ความยุติธรรมแก่พวกเขา

4. ให้ชาวเขาได้ทราบถึงความปรารถนาดีของรัฐบาลที่มีต่อพวกเขา และโครงการต่าง ๆ ที่รัฐให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐบาลกับชาวเขา

5. ให้คำแนะนำช่วยเหลือชาวเขาทุกทาง เพื่อความอยู่ดีมีสุข ของพวกเขา เช่น ช่วยเหลือทางด้าน การประกอบอาชีพ การพยาบาล โรงเรียน ตลอดจนพัฒนาหาที่ทำกิน

ปัญหาทางการศึกษา

ชาวเขาแต่ละเผ่า มีภาษาของตนเองในชีวิตประจำวัน เขาไม่ได้ใช้ภาษาไทยเลย ภาษาไทยจึงเป็นภาษาที่สองของชาวเขา เด็กชาวเขาที่เข้าโรงเรียนจึงเกิดปัญหาทางการเรียนการสอน และเรียนได้ไม่ดีเท่าเด็กพื้นราบ เนื่องจากใช้แบบเรียนเช่นเดียวกับเด็กพื้นราบ กอรปกับชาวเขาไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนหนังสือ เพราะต้องใช้แรงงานในการทำไร่³² และชาวเขาเห็นว่าบุตรหลานที่จบชั้นประถมปีที่ 4 แล้ว ไม่มีอะไรต่างกับผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือ คือออกไปประกอบอาชีพอื่นไม่ได้ ดังนั้นเด็กที่ไปพอ มักจะขาดโรงเรียนบ่อย ๆ เพื่อไปช่วยพ่อแม่ทำไร่

³²เรชา ทองสวัสดิ์, การให้การศึกษาแก่เด็กชาวเขา (พิมพ์ครั้งที่สาม, 23 กุมภาพันธ์ 2515), หน้า 5.

เนื่องจากชาวเขาต้องใช้แบบเรียนเช่นเดียวกับเด็กพื้นราบ ซึ่งเป็นของง่ายสำหรับเด็กพื้นราบ แต่ยากเหลือเกินสำหรับเด็กชาวเขา ฉะนั้น ในการสอนเด็กชาวเขาโดยใช้ภาษาไทย และให้รู้ภาษาไทย ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ควรจะได้ทราบถึงภาษา วัฒนธรรม จารีตประเพณี ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ของชาวเขาแล้วนำมาเป็นเครื่องพิจารณาในการสร้างหลักสูตร แบบเรียน โครงการสอน และคู่มือครู สำหรับสอนเด็กชาวเขาโดยเฉพาะ

ในการจัดการศึกษาแก่เด็กชาวเขานั้น มีหน่วยงานหลายฝ่ายได้พยายามจัดตั้งโรงเรียนของตน เพื่อให้การศึกษาแก่ชาวเขา ซึ่งพอจะแบ่งโรงเรียนเหล่านี้ออกได้เป็น 5 ประเภท^{33,34} คือ

1. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
2. โรงเรียนชาวเขา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
3. โรงเรียนชาวเขา ของกองบัญชาการตำรวจภูธรชายแดน
4. โรงเรียนราษฎรของมิชชันนารี
5. โรงเรียนชาวเขา ของกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย

³³ เรซา ทองสวัสดิ์, งานชาวเขาของกรมสามัญศึกษา (เพื่อบรรยายแก่ผู้เข้ารับการอบรมความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขา วันที่ 3 วันที่ 15 มีนาคม 2515, พิมพ์ที่สำนักพิมพ์, หน้า 21.)

³⁴ ประสิทธิ์ คิศจันทร์, เรื่องเดิม, หน้า 21.

เอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษาของชาวเขา

1. หลักสูตร

- 1.1 หลักสูตรโรงเรียนชาวเขา พุทธศักราช 2508 กรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ
- 1.2 ร่างหลักสูตรการอบรมความรู้วิชาสามัญแก่ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัฒนาและ
ส่งเสริมชาวเขาค้นการศึกษา ของคณะกรรมการพัฒนาชาวเขา
ด้านการศึกษาและอนามัย ระหว่าง 1 พฤศจิกายน 2515 ถึง 31
มกราคม 2516

2. หนังสือแบบเรียน

หนังสือแบบเรียนของโรงเรียนชาวเขา และโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ใช้
ทั้งหนังสือแบบเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และแบบเรียนสำหรับเด็กชาวเขา
แบบเรียนสำหรับเด็กชาวเขา มี 4 เล่ม

1. แบบสอนอ่านภาษาไทยสำหรับเด็กชาวเขา เล่ม 1 เรื่องลูกช้าง
ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
2. แบบสอนอ่านภาษาไทย สำหรับเด็กชาวเขา เล่ม 2 เรื่องสามเกลอ
ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
3. แบบสอนอ่านภาษาไทย สำหรับเด็กชาวเขา เล่ม 3 เรื่องเสื่อกับ
กระต่าย
4. สมุคภาพประกอบการเรียนภาษาไทย สำหรับเด็กชาวเขา กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ

บทความต่าง ๆ ที่กล่าวถึงความสำคัญของทักษะทางสังคมศึกษา

การฝึกทักษะทางสังคมศึกษา นับเป็นวิธีการสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งครูควรใช้ในการสอนวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนของรัฐเนบราสกา³⁵ ได้มีหลักปรัชญาของวิชาสังคมศึกษา 5 ประการ หลักปรัชญา 1 ใน 5 ประการนั้นคือ ทักษะในการตัดสินใจ นับเป็นวิธีการในการเข้าถึงการแก้ปัญหาของบุคคลเมื่อประสบปัญหาทางสังคมและการฝึกทักษะเป็นความมุ่งหมายประการแรกของหลักสูตรสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษา

ในการจัดหลักสูตรสังคมศึกษา จาโรลิเมก³⁶ ได้กล่าวไว้ว่า จุดมุ่งหมายสำคัญประการหนึ่งของหลักสูตรสังคมศึกษาในการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี คือการฝึกทักษะซึ่งเป็นทักษะในการใช้และนำความรู้ความสามารถทางสังคมศึกษาไปแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ทักษะทางสังคมศึกษาที่สำคัญมีหลายประการ เช่น

1. ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันคนอื่นได้ และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะในการเป็นผู้ให้และผู้รับ ทักษะในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ทักษะในการยอมรับความสามารถของตนและผู้อื่น ทักษะในการควบคุมตนเอง ทักษะในการมีความรับผิดชอบหน้าที่ ทักษะในการรู้จักสิทธิของตนและผู้อื่น เป็นต้น

2. ทักษะในการศึกษา (Social Study Skill) เป็นทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ เช่น ทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทักษะในการอ่านป้ายประกาศ แผนที่ แผนผัง ทักษะในการรายงาน การพูด ฟัง อ่าน สรุปความ เขียนโครงร่าง เป็นต้น

³⁵ State of Nebraska Department of Education, A Posttion on K-12 Social Studies For Nebraska Schools (State Capital Lincoln, Nebraska, 1968), p. 11.

³⁶ John Jarolimek, Social Studies in Elementary School (New York : Macmillan Company, 1967), p. 10-11.

3. ทักษะในการทำงานกลุ่ม (Group Work Skill) เป็นทักษะในการ
รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะการวางแผนงาน ทักษะการเป็นผู้นำ ทักษะการแสดง
ความคิดเห็นในการอภิปราย การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นต้น

4. ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skill) เช่น ทักษะในการแก้
ปัญหาเฉพาะหน้า ทักษะในการมีความคิดวิพากษ์ ทักษะในการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
มีเหตุผล เป็นต้น

Helen McCracken Carpenter³⁷ ได้เขียนบทความแสดงทักษะต่าง ๆ
ในเอกสารรายปีทางสังคมศึกษา เกี่ยวกับทักษะที่เป็นทักษะเฉพาะของวิชาสังคมศึกษา
และทักษะที่สัมพันธ์กับวิชาอื่น

ทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิชาสังคมศึกษาและวิชาอื่น ๆ

- การรู้จักขอบเขตของข้อมูล
- การเก็บรวบรวมข้อมูล
- การประเมินผลข้อมูล
- การสื่อความหมาย โดยการพูดและเขียน
- การอภิปรายเกี่ยวกับ ภาพ แผนภูมิ และตาราง
- การทำงานร่วมกับผู้อื่น

ทักษะทางสังคมศึกษาโดยเฉพาะ

- การอ่าน และเข้าใจเครื่องมือทางสังคมศึกษา
- การแก้ปัญหาและการมีความคิดวิพากษ์
- การตีความแผนที่และลูกโลก แผนที่ ป้ายประกาศ
- การเข้าใจเวลาและการลำดับเหตุการณ์

³⁷ Helen McCracken Carpenter, (ed.), Skill Development in
Social Studies (Washington, D.C. : National Council for the
Social Studies, 1963). p. 310-311.

Ragan และ McAulay³⁸ ให้ความคิดเห็นว่า ในการเรียนวิชาสังคมศึกษาอย่างใด ผลก็ตามความมุ่งหมาย เด็กต้องมีทักษะทางสังคมศึกษาที่สำคัญหลายประการ เช่น

1. ทักษะในการค้นควารวบรวมข้อมูล โลกแก่ ทักษะในการบันทึก ค้นคว้า เขียนรายงาน เสนอรายงาน แสดงข้อมูลในรูปแบบภูมิ กราฟ และแผนที่
2. ทักษะในการพูด ฟัง และการทำงานกลุ่ม
3. ทักษะในการอ่าน และตีความในสัญลักษณ์ แผนที่ ลูกโลก
4. ทักษะในการอ่าน เช่น ทักษะในการอ่านอย่างคร่าว ๆ การอ่านจับใจความ การเลือกอ่านจากหัวข้อที่สำคัญ และการเข้าใจในสิ่งที่คนอ่าน

Ralph Preston³⁹ ได้เขียนบทความเกี่ยวกับทักษะไว้ดังนี้

1. ทักษะในการคิดแก้ปัญหาทางสังคมศึกษาด้วยความคิดโดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ ควรฝึกด้วยวิธีการ 2 ประการ คือ

1.1 ฝึกทักษะโดยการกระทำในสถานการณ์ที่เป็นจริง เช่น การนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ ให้นักเรียนคิดแก้ปัญหาด้วยตนเองว่า ควรจะเดินไป หรือไปด้วยรถเมล์ วิธีไหนจะดีกว่ากัน

1.2 ฝึกทักษะโดยการสร้างความเข้าใจ เช่น ให้นักเรียนคิดแก้ปัญหาจากความเข้าใจในปัญหานั้นว่า เหตุใดรถยนต์จึงมีราคาสูงกว่ารถจักรยานยนต์

³⁸ William B. Ragan, John D. McAulay, Social Studies for To-day's Children (Meredith Publishing Company, 1964), p. 232-253.

³⁹ Ralph Preston, Teaching Social Studies in the Elementary School (New York: Holt, Rinehart and Windston Inc., 1968), p. 27-28.

2. ทักษะในการใช้เครื่องมือทางสังคมศึกษา ควรฝึกทักษะด้านนี้ให้เด็ก เช่น
- 2.1 ฝึกทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ ได้แก่ ทักษะในการอ่านและเข้าใจ หนังสือแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ แผนที่ แผนภูมิ ตารางเวลา กราฟ
 - 2.2 ฝึกทักษะในการตัดสินใจ เช่น การพิจารณาให้ความเชื่อถือต่อข่าว รายงาน ภาพยนต์ และความจริงจากเรื่องที่เขียนขึ้น
 - 2.3 ฝึกทักษะในการคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งการทำรายงาน การร่างแผนที่ แผนที่ และการสัมภาษณ์

Douglas⁴⁰ กล่าวถึงทักษะที่ควรปลูกฝังให้เด็กสำหรับความเป็นพลเมืองดี ได้แก่ ทักษะในการทำงานกลุ่ม ทักษะการเชื่อฟังกฎหมาย หรือแม่แต่กติกาในการเล่นกีฬา การทำงานในส่วนที่รับผิดชอบ การรู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย เป็นต้น

เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีในโรงเรียนประชาบาล ฟลินท์⁴¹ ได้กล่าวถึงลักษณะที่จำเป็นสำหรับความเป็นพลเมืองดี จึงสามารถนำมาใช้ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาของไทยเกี่ยวกับการสอนเรื่องประชาธิปไตย และความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมืองดีบางประการได้ดังนี้

1. ทักษะในกิจกรรมการสนทนา ได้แก่ การให้อ่านเอกสารเกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง ฝึกการฟัง การแสดงความคิดเห็น การคิดและการตัดสินใจ การยอมรับความสำคัญของแต่ละบุคคล การแข่งขันอย่างยุติธรรม มีความรับผิดชอบต่อรู้จักคิดถึงประโยชน์ของผู้อื่นในโรงเรียน ชุมชน และ ประเทศ

2. ทักษะและกิจกรรมในห้องเรียน ได้แก่ การใช้ทักษะพื้นฐานในการคิดต่อ กับผู้อื่น เช่น การพูด การเขียน การฟัง และการอ่าน การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การ

⁴⁰ Paul Douglas, and Alice McMahon, How to be an Active Citizen (Gainesville, Florida: University of Florida Press, 1958), p.3.

⁴¹ Flint Public School, Effective Citizenship ("Junior High Curriculum Studies," Report No. 11-J, September, 1954), p. 4-37. (Mimeographed).

ยอมรับความจริง การตัดสินใจว่าสิ่งใดเป็นข้อเท็จจริง ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การบริการผู้อื่น การนับถือตนเองและผู้อื่น และการเป็นสมาชิกในชุมนุมต่าง ๆ ของโรงเรียน เป็นต้น

3. ทักษะและกิจกรรมในโรงเรียน ได้แก่ การทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ การมีความเชื่อถือต่อกลุ่ม การยอมรับเสียงส่วนมากและเสียงส่วนน้อย การใช้สิทธิอย่างฉลาด การมีใจกว้าง การนับถือบุคคลอื่น และการมีความรู้สึกที่ดีต่อสังคม

อนงค์ ประมุขกุล⁴² ได้ทำการวิจัยในปี พ.ศ. 2515 เรื่องบทบาทของการสอนสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้นที่มีต่อการปลูกฝังความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง สัมภาษณ์ครู 60 คน และใช้แบบทดสอบนักเรียน 500 คนจากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 30 โรงเรียน ผลการวิจัยปรากฏว่า วิธีสอนของ 6 โรงเรียน ซึ่งแตกต่างจากโรงเรียนที่ 30 นับเป็นวิธีที่ครูควรนำไปใช้ในการสอนเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี ดังนี้

1. การบรรยาย ส่วนมากใช้วิธีอธิบายให้นักเรียนฟัง แล้วตั้งปัญหาถามตอบ หรืออธิบายประกอบภาพหรือประกอบการสาธิต

2. การใช้แบบเรียน ใช้แบบเรียนหลายเล่ม เลือกเรื่องที่สอนตามความเหมาะสม โยงเนื้อเรื่องจากแบบเรียนสู่ประสบการณ์ของเด็ก ให้นักเรียนอภิปรายข้อความในแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบ

3. การคิดค้นหาความรู้ ใช้วิธีแข่งขันตอบปัญหาความรู้รอบตัว แต่งป้ายนิเทศเสนอความรู้ใหม่ ให้นักว่าทำรายงานจากเอกสารและหนังสือ

4. การเรียนจากข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน ให้นักเรียนรู้จักศึกษาข่าวที่สำคัญ เปรียบเทียบแสดงความคิดเห็นจากข่าวและวิจารณ์จากข่าว อธิบายภาพและเหตุการณ์สำคัญ

⁴²อนงค์ ประมุขกุล, "บทบาทของการสอนสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้นที่มีต่อการปลูกฝังความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515) (อักษราเนา)

จากข่าว ครูโยงเนื้อเรื่องจากข่าวมาสู่บทเรียน และใช้ข่าวประกอบการสอนในชั่วโมง

5. การแก้ปัญหา ครูเสนอแนะการแก้ปัญหา ครูนำปัญหาในชีวิตประจำวันมาให้เด็ก
คิดและวิพากษ์วิจารณ์ แล้วหาทางแก้ปัญหา

6. การใช้อุปกรณ์การสอน โดยใช้แผนที่ แผนที่ ภาพ แผนภูมิ บัตรคำ แถบประโยค
แผ่นป้าย และป้ายประกาศต่าง ๆ เฉาก๊วย หนังสือรายวันและรายสัปดาห์ เอกสาร จุดสาร
วารสารต่าง ๆ

7. การฝึกทักษะทางสังคมศึกษา ให้นักเรียนฝึกทักษะและมารยาท ฝึกการแสดง
ความเคารพ การอ่านแผนที่ กราฟ สถิติ ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับตนเอง
เกี่ยวกับผู้อื่น ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี รู้จักวิจารณ์งานของตนเองและผู้อื่น แลก
เปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความกล้าที่จะแสดงออก การทำงานหมู่อย่างมีความ
รับผิดชอบ

8. การวัดผล โดยการทดสอบความรู้เดิมก่อนสอน ทดสอบขณะกำลังสอน ทดสอบ
แต่ละชั้นของการสอน ทดสอบเมื่อเรียนจบในแต่ละชั่วโมงและแต่ละบทเรียน ทดสอบโดย
การสนทนาซักถาม ตรวจสอบผลงานของนักเรียนเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล